

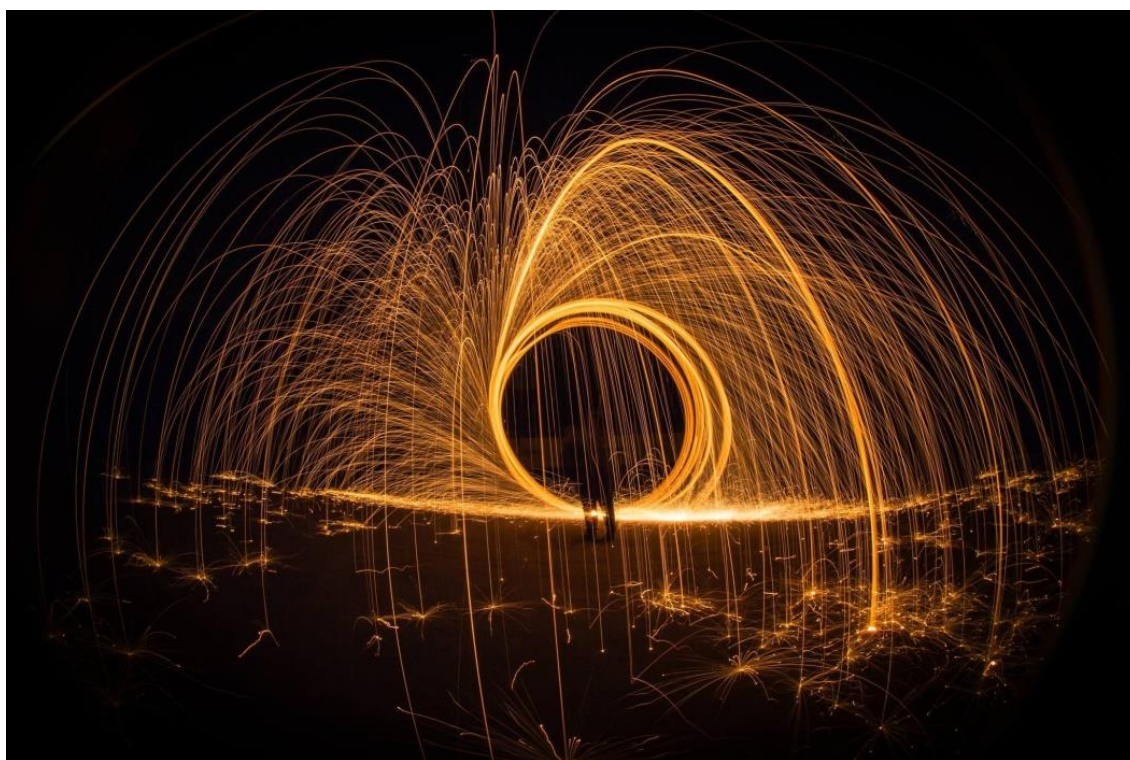

Vermes Ádám

Clingendael Institute: a Nyugat válságának nyomában

Bevezetés

A hágai székhelyű [Clingendael](#) (The Netherlands Institute of International Relations) 1983-ban jött létre öt kisebb intézet egyesüléséből,

info@meltanyossag.hu

www.meltanyossag.hu

0630-311-1701

1149 NAGY LAJOS KIRÁLY ÚT 167. II. 23.

mára pedig Nyugat-Európa egyik vezető agytrösztjévé nőtte ki magát. A szervezet elsősorban a nemzetközi kapcsolatok aktuális fejleményeivel foglalkozik és tevékenységének legfontosabb célja, hogy hozzájáruljon egy biztonságos, fenntartható és igazságos világrend létrehozásához. A Clingendael nagy hangsúlyt fektet a mindenféle politikai irányzattól és ideológiától való függetlenségre, nézőpontjukat tekintve pedig európai gyökereinek megfelelően elsősorban nyugati szemszögből figyelik az eseményeket és ezen a szemüvegen keresztül fejtik ki a tevékenységüket. Ehhez a tevékenységi körhöz tartozik különféle javaslatok megfogalmazása aktuális ügyekben, illetve egy akadémia működtetése is, ahol szemináriumok és kurzusok keretében képezhetik magukat az ezen a területen dolgozó szakértők.

A következőkben ebből a munkából kaphatunk egy kis betekintést az ebben a hónapban megjelent cikkeken keresztül. Először is áttekintjük a Donald Trump elnöksége alatt hűvössé váló amerikai-kínai viszony alakulását, amely egyre inkább hidegháborúvá fajul a koronavírus-járvány árnyékában, ez pedig már olyan hosszú távú következményekkel is járhat, amely alapjaiban alakíthatja át a világpolitikát az elkövetkező időszakban és nem melleleg hazánkra is komoly hatással lehet. Ezt követően pedig kitekintünk arra az Európára is, ami egyelőre jelentősen alulmarad a narratívák versenyében a rivális nagyhatalmakkal szemben. Ennek pedig az az elsődleges oka, hogy egyre inkább elhiszi önmaga is a saját hanyatlásának elkerülhetetlenségét, ezzel is vetélytársai kezére játszva.

Új hidegháború?

Shi Yin hong [elemzése](#) egy olyan készülő sorozat első darabja, amelyik Donald Trump négy elnökként töltött évére tekint vissza különböző országok perspektívájából. Az első rész a kínai-amerikai kapcsolatok alakulását helyezi górcső alá, mint olyan kapcsolatot, ami a leginkább meghatározta az elmúlt négy esztendőt. A szerző megállapítja, hogy ebben a ciklusban a Trump-adminisztráció elsődleges célja az volt, hogy minél több területen függetlenítsen az Egyesült Államokat Kínától. Az ezt a reakciót kiváltó folyamatok azonban már jóval korábban elkezdődtek: Kína évtizedek gazdasági fejlődése után a világpolitikában is elkezdte érvényesíteni megnövekedett súlyát, miközben az Egyesült Államokat a 2008-09-es gazdasági világválság nemcsak gazdasági szempontból roppantotta meg, hanem a világpolitikát formáló képessége is erősen meggyengült. A döntő momentum Hszi Csin-ping 2012-es hatalomra kerülése volt, aki szakított elődei politikájával és egyrészt sokkal nagyobb szerepet szánt Kínának a világpolitikai színtéren, másrészt a megkezdődött politikai reformkísérleteket is leállította, újra világossá téve a Kínai Kommunista Párt minden téren megkérdőjelezhetetlen hatalmát a belföldi színtéren. Donald Trump 2016-os választási győzelme már ebben az egyébként is változóban lévő helyzetben következett be, amelyet természetesen tovább súlyosbított az elnök türelmetlen, eredménycentrikus politikája. A konfliktusnak fontos kiváltó oka a kínaiak „Egy övezet, egy út” kezdeményezése,

amely a fejlődő világban való befolyásszerzést hivatott előmozdítani előmozdítani többek között infrastrukturális beruházásokkal, illetve transznacionális fejlesztésekkel. Mindeközben Trump elnök „America First” doktrínájának fontos céljai tartozik Kína az USA-val szembeni kereskedelmi többletének drasztikus csökkentése, illetve az egyenlőtlen piacokhoz való hozzáférés felszámolása. Ezen törekvések elkerülhetetlenül is éles szembenálláshoz vezettek, így a két ország ennek megfelelően 2018 óta (ideiglenes fegyverszünetekkel) egy kereskedelmi háborút folytat egymással szemben.

Ebben a feszült helyzetben érte a koronavírus-járvány a két országot, amely lényegében csak ráerősített a fent taglalt folyamatokra. Kína az általa magasabb rendűnek tartott politikai berendezkedése (digitális autoritarizmus) győzelmét látta abban, hogy nagy gazdasági veszteségek árán képes volt megfékezni a járványt, miközben az Egyesült Államok és több nyugat-európai ország erre képtelen volt. Ez a fejlemény arra a felismerésre vezette Kínát, hogy most érdemes megalapozni az új világpolitikai vezető szerepét, amelyhez államilag szervezett propagandával és egészségügyi segélyek nyújtásával a bajba került államok számára (ld. Olaszország) próbált közelebb kerülni és ebben ért is el részleges sikereket. Eközben az Egyesült Államok által alkalmazott és évtizedekig világszerte terjesztett decentralizált liberális demokrata berendezkedés mindenki számára világosan láthatóan mondott csődöt egy ilyen rendkívüli válsághelyzetben, amely további alapot adott az ezzel szembeni kínai kritikának. Ennek eredményeként sem a járványt nem tudták kezelni

(több mint 100 ezer halott), sem a gazdaságot nem tudták megóvni (legalább 30 millió új munkanélküli néhány hónap alatt). A Trump-adminisztráció pedig ezt látva még erősebb támadásba ment át Kínával kapcsolatban, ami nem meglepő arra való tekintettel, hogy a jelenlegi Fehér Házban a Kína-ellenes „hégják” határozzák meg a fő külpolitikai irányvonalat az elnök mellett. Minden bizonnyal ezzel is összefüggésben tovább fog erősödni a „decoupling” jelensége, ami alapvetően azt jelenti, hogy egyre több amerikai tulajdonú gyár fog visszaköltözni az Egyesült Államokba, ahogy a járvány következtében ésszerű döntéssé válik a globális ellátási láncok sérülékenységének a csökkentésére való törekvés, ez pedig érzékenyen érintheti a kínai gazdasági növekedés fenntarthatóságát. Azonban ahogyan a szerző is rámutat: míg Kína ezek között a megváltozott körülmények között is támaszkodhat a jól működő és rendkívül centralizált rendszerére, addig a Trump-adminisztráció továbbra is erős kétkedéssel szemléli az országban működő liberális demokrácia hatékonyságát, ez pedig a két nagyhatalom közötti feszültségek további éleződéséhez vezethet.

Narratívák versenye: az európai hanyatlás önbeteljesítő jóslata

Ties Dams [írásában](#) arra hívja fel a figyelmet, hogy az újonnan felemelkedő nagyhatalmak árnyékában (ld. Kína) már maga Európa is abban a riválisai által sugallt narratívában hisz, hogy az európai nyitott társadalmak ideje leáldozott.

Az érvkészlet emögött a szemléletmód mögött a következő: Európa túl puha a nemzetközi szinten, az európai kultúra pedig túl dekadens ahhoz, hogy ellen tudjon állni a világpolitikát meghatározó domináns személyiségeknek (Putyin, Hszi Csin-ping stb.). Az európaiak önmagukban való elbizonytalanodását jól mutatja, hogy például a holland válaszadók többsége (52 %) arra számít, hogy az Európai Unió összeomlik a közeljövőben. A szerző szerint ennek elsősorban az az oka, hogy Európa nem tudott egy olyan pozitív narratívát teremteni maga köré, amiben az európai emberek milliói lennének képesek hinni, és amely olyan jól sikerült azoknak az államoknak, amelyek jelenleg dominálják a világpolitikai folyamatokat. Oroszország éppen ezzel a morálisan züllöttnek nevezett liberális Európával szemben határozza meg magát, amely önmagát falja fel azzal, hogy tolerálja a sokszínűséget és üdvözli a kritikát. Putyin lényegében a Szovjetunió összeomlását is a nyitáshoz (glasnost) köti, amely meglátása szerint „az elmúlt évszázad legnagyobb geopolitikai katasztrófája”.

Ehhez hasonló Hszi Csin-ping Kínájának a narratívája is, amely szintén egy nagy történelmi előképhez nyúlik vissza (Kínai Császárság), amely évszázadokon át egy megkérdőjelezhetetlen hatalom volt az ismert világban egy rendkívül fejlett kultúrával és jól szervezett adminisztrációval. Ekkor azonban megérkezett a Nyugat és tönkretette ezt az ideális állapotot, kezdetét vette „a megaláztatás évszázada” az ópiumháborúkkal és a félgymarmati sorsal. Hszi azonban magát a mindenkori kínai politikai vezetést is kritizálja mondván: a világtól való több évszázados elzárkózás (ld. a Kincses Flotta sorsát) következtében

nem észlelték időben a Nyugaton felemelkedő új hatalmakat. Most viszont fordult a helyzet: Kína megkezdte természetes pozíciójának visszaszerzését (amely látásmódjuk szerint egy nagyhatalmi vagy akár szuperhatalmi státusz) és ezúttal a nyugati hatalmak vakok erre a felemelkedésre. Korábban Kína egy nagy geopolitikai játékosként tekintett az Európai Unióra, a gazdasági világ- majd a menekültválság után azonban most már egy szereplőnek tekintik, amelynél állandó a káosz és lényegében vezetés nélkül csak sodródik az eseményekkel. A koronavírus-járvány pedig csak egy újabb példát adott arra, hogy Kína narratívája megerősödjön a hanyatló nyugati liberális társadalmakról, amelyek képtelenek megteremteni a szükséges egységet és a fegyelmet egy válság kezelése során.

Európára a legnagyobb veszélyt azonban nem Oroszország vagy Kína politikája jelenti, hanem az, ha maga is elhiszi a hanyatlásáról szóló értelmezéseket. Egy flamand szociológus, Mark Elchardus európai fiatalokkal készített interjúi alapján arra a következtetésre jutott, hogy ez a generáció abban hisz, hogy a társadalom állapota egyre inkább romlani fog az idő előrehaladtával és a szabadság, prosperitás, illetve az identitás hanyatlása elkerülhetetlenül bekövetkezik. Dams véleménye szerint ennek a káros folyamatnak a megfordítása csak úgy lehetséges, ha Európa képes egy saját versenyképes alternatív narratívával előállni, amelyben képesek felhasználni a nyitott társadalmak eszméjét egy olyan világban, ahol ezek az értékek folyamatos támadás alatt állnak kívülről és belülről egyaránt.

A nyugati értékek jövője egy dinamikusan változó világban

Mindent összevetve elmondható, hogy a Clingendael Institute egy olyan nemzetközi kapcsolatokra specializálódott agytröszt, amely világosan látja a nyugati világ (legyen az az Európai Unió vagy az Egyesült Államok) előtt álló hatalmas kihívásokat és erre igyekszik hatékony megoldási javaslatokat megfogalmazni. Az egyik legnagyobb kihívásként azt azonosították, hogy a Nyugat elbizonytalanodott, sőt Európa esetében már el is veszítette a hitét a jelenlegi nyitott társadalomra épülő liberális berendezkedésben, amely az elmúlt évek válságai során (legyen az gazdasági, társadalmi vagy újabban járványügyi) végeredményben folyamatosan kudarcot vallott. Kritikaként felróható, hogy ezen elbizonytalanodás mögött álló mélyebb okokat nem tárgyalják a szerzők, hanem vagy egy negatív külső narratíva elfogadásában vagy a sikertelen válságkezelésekben látják ennek az okát. A mélyebb indokok közé sorolhatjuk például az egyre nagyobb egyenlőtlenségeket, amelyek azonkívül, hogy sok állampolgár számára a fennálló rendszer kudarcának leglátványosabb bizonyítékai, azt is megmagyarázzák, hogy miért fordulnak el egyre inkább a globalizációtól a nyugati társadalmak. Ez az elfordulás a globalizációtól pedig éppen ahhoz a bezárkózáshoz vezet a nyugati országok részéről (ld. Trump izolacionizmusát vagy a növekvő euroszkepticizmust Európában),

amely annak idején Kína hanyatlását is okozta és amitől a jelenlegi vezetése éppen ezen rossz történelmi tapasztalatok miatt olyannyira ódzkodik. Éppen ezért meglátásom szerint önmagában nem elegendő egy új pozitív európai önkép megfogalmazása vagy az Egyesült Államok esetében az elnöki politika irányváltása (ld. Joe Biden győzelme esetén a régi elitek visszatérése a hatalomba), hanem sokkal mélyebb, strukturális változtatásokra van szükség annak érdekében, hogy a Nyugat képes legyen továbbra is meghatározó szerepet betölteni a nemzetközi politikai színtéren. Ennek megvalósítását pedig nagyban elősegítheti a Clingendaelhez hasonló szemléletű agytrösztök munkáinak a figyelemmel követése.

Mindezek mellett pedig Magyarország szempontjából sem közömbös, hogy hogyan alakul a Kína és az Egyesült Államok közötti konfliktus, hiszen számos területen (ld. nagy infrastrukturális beruházások stb.) ez fogja meghatározni az ország mozgásterét az elkövetkező jó néhány évben. Az Európai Unió tagállamaként pedig szintén rendkívül fontos, hogy pontosan tudjuk mi a kontinens képe önmagáról és mindez hogyan befolyásolja a világ többi részéhez való viszonyulásunkat, ezáltal pedig könnyebben megtalálhatjuk a helyünket ebben a gyorsan változó világban.